

Hejt i Mowa nienawiści

Warsztat koncentruje się na zrozumieniu zjawiska **mowy nienawiści** – tego, czym jest, skąd się bierze i jakie może mieć konsekwencje dla jednostek oraz całych społeczności. Uczestnicy poznają różne formy języka nienawiści, uczą się rozróżniać hejt od mowy nienawiści oraz przeanalizują realne przykłady jej występowania. Celem warsztatu jest **uwrażliwienie młodych osób na skutki języka nienawiści**, wzmocnienie ich kompetencji społecznych oraz rozwijanie postaw empatii, odpowiedzialności i reagowania na krzywdzące zachowania.

Czas trwania: 45 min.

Grupa wiekowa: 14 do 19 lat.

Cele:

1) Cele ogólne:

- a) Uwrażliwienie na zjawisko mowy nienawiści, hejtu i dyskryminacji.

2) Cele szczegółowe:

- a) Poznanie definicji mowy nienawiści i hejtu
- b) Zrozumienie różnic między hejtem a mową nienawiści.
- c) Rozwijanie świadomości przyczyn i konsekwencji języka nienawiści.
- d) Uświadomienie uczestnikom podstaw prawnych dotyczących mowy nienawiści i konsekwencji jej stosowania.
- e) Rozpoznawanie form mowy nienawiści (online i offline).

Potrzebne materiały:

Wydrukowane materiały pomocnicze, papier flipchartowy wraz z flamastrami/mazakami.

Przygotowanie dla trenera:

Zapoznaj się z dodatkowymi materiałami i narzędziami obecnymi w scenariuszu.

ETAPY REALIZACJI

Czas	Opis ćwiczenia	Potrzebne materiały / uwagi
5 min	Wprowadzenie: Przywitaj uczestników, przedstaw się i powiedz, czym jest ścieżka Cyberbezpieczeństwo <i>Cyberbezpieczeństwo to nie tylko warsztaty w temacie cyberbezpieczeństwa, ale spójna ścieżka edukacyjna nastawiona na jeden główny cel: świadome i bezpieczne poruszanie się w cyfrowym świecie.</i> <i>Cyberbezpieczeństwo to nie tylko zabezpieczenie swojego maila silnym hasłem i dwuetapowym uwierzytelnianiem. Aby zabezpieczyć swoje konto mailowe, musisz umieć rozpoznać Phishing. Żeby rozpoznać phishing, musisz rozumieć mechanizmy manipulacji. Żeby nie dać się fake newsom i manipulacjom medialnym, musisz wiedzieć, jak działa Twoja uwaga. A żeby być uważnym na różnego rodzaju niebezpieczeństwa, musisz wiedzieć jakie mechanizmy w sieci odciągają i osłabiają Twoją uwagę i cyfrowy dobrostan. Podczas tej ścieżki uczysz się, jak działają cyberataki, algorytmy profilujące, czy mechanizmy kreujące uzależnienie od smartfona. Bez straszenia, bez teorii dla teorii. Czekają Cię praktyczne warsztaty, kurs online, pokazy z wykorzystaniem płytki hakerskiej oraz konkurs i test wiedzy.</i> <i>To program dla tych, którzy chcą być bezpieczniejsi w sieci, a także dla tych którzy cyberbezpieczeństwem już się interesują i pasjonują.</i> i o czym jest dzisiejszy warsztat: Mowa nienawiści i hejt.	

	Następnie dobierz uczestników w pary lub zespoły czteroosobowe. Ustal z uczestnikami zasady towarzyszące nam podczas dzisiejszego warsztatu: - zasada 3+10 – <i>Od czasu do czasu będę potrzebował/a Waszej pełnej uwagi. Jest tak dlatego, że będę tłumaczył/a na czym polega kolejne zadanie lub pokazywał/a sposób obsługi danej aplikacji. Jeśli przez te 3 minuty się rozproszycie, będziecie gadać lub będziecie zajmować czymś innym, to wtedy przez kolejne 10 minut dla Was nie będziecie w stanie pracować samodzielnie.</i> - zasada dobrej współpracy – <i>Pracujemy wspólnie, dzielimy się tabletem/komputerem i pomagamy sobie w parach i zespołach.</i> - zasada empatii – <i>Będziemy dzisiaj pracować na realnych, często trudnych historiach. Pamiętajmy o szacunku dla osób, których dotknęły te historie.</i>	
5 min	Niebieskoocy Pokaż fragment filmu niebieskoocy: https://drive.google.com/file/d/1Em7-LScPYgOtBaY92DwmYiFIOHK6QTC1/view?usp=sharing Lub daj uczestnikom transkrypt filmu do przeczytania. Zapytaj o to, czy brązowooki jest wyzwiskiem? Hejtem? A mową nienawiści? Podkreśl, że „brązowooki” nie jest samo z siebie hejtem, ani mową nienawiści. Ciężko uznać to za sformułowanie postrzegane w opinii społecznej jako obraźliwe, więc raczej ciężko byłoby uznać je za przykład hejtu. W obecnym systemie prawnym brak też przykładów na dyskryminację osób z innym kolorem oczu, więc ciężko wskazać, że jest to mowa nienawiści. <i>No dobrze, ale o coś się te dzieci pobity. I jak oglądamy ten filmik, to mamy też pewnie wrażenie, że zasady jakie wprowadziła nauczycielka nie były dla brązowookich w żaden</i>	*Możesz podkreślić, że Jane Elliott jest amerykańską edukatorką zajmującą się różnorodnością. jako nauczycielka, Elliott zastąpiła z ćwiczenia „Niebieskie oczy/Brązowe oczy”, które stworzyła, aby uczyć uczniów o skutkach dyskryminacji i stereotypów rasowych. Do tej pory jej eksperyment budzi kontrowersje, jednak Eliott argumentowała, że jeśli godzimy się by część dzieci doświadczała dyskryminacji

	sposób fair czy ok. Wytłumacz, że nauczycielka stworzyła sytuację, w której celowo dyskryminowała jedną grupę dzieci, na podstawie ich wyglądu. Przytocz definicję dyskryminacji: <i>Pojęcie „dyskryminacja” ma wiele definicji. Najpopularniejsza jest ta, zgodnie z którą dyskryminacja to nierówne, najczęściej gorsze, traktowanie jakiejś osoby czy grupy osób. Doprecyzowując definicję, należy podkreślić w niej nieuzasadnione nierówne traktowanie osób znajdujących się w takiej samej lub porównywalnej sytuacji.</i> https://poland.representation.ec.europa.eu/system/files/2022-01/wokol_dyskryminacji_suplement_materialy_educacyjne_2019.pdf Podkreśl, że gdyby taki stan się utrzymał i rozpowszechnił (nierówne traktowanie osób brązowookich) moglibyśmy zacząć mówić o dyskryminacji, a jeśli brązowooki upowszechniłoby się jako obelga, może nawet i mowie nienawiści.	codziennie, to nie powinniśmy się oburzać na to, że druga część dzieci doświadczy jej tylko przez jeden dzień.
10 min	Definicje Przedstaw definicję mowy nienawiści <i>Mowa nienawiści obejmuje wszelkie formy wypowiedzi, które szerzą, propagują czy usprawiedliwiają nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm oraz inne formy nienawiści bazujące na nietolerancji m.in.: nietolerancję wyrażającą się w agresywnym nacjonalizmie i etnocentryzmie, dyskryminację i wrogość wobec mniejszości, imigrantów i ludzi o imigranckim pochodzeniu.</i> na stronie CoE i w późniejszych dokumentach mowa nienawiści opisywana jest jako każdy rodzaj wypowiedzi, który „podżega, promuje, szerzy lub usprawiedliwia przemoc,	

	<i>nienawiść lub dyskryminację wobec osoby/grupy z powodu cech rzeczywistych lub przypisywanych (np. rasa, kolor skóry, język, religia, narodowość, wiek, niepełnosprawność, płeć, tożsamość płciowa, orientacja seksualna).”</i> W polskim prawie nie istnieje definicja mowy nienawiści, niemniej jednak istnieją przepisy, które umożliwiają walkę z nią. Np. - art. 256 kodeksu karnego (<i>Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.</i>) - art. 257 k.k. (<i>Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3).</i> Ostatni przepis miał zostać zmodyfikowany, ale nowelizacja została skierowana do Trybunału Konstytucyjnego i uznana za niekonstytucyjną. Następnie przedstaw definicję hejtu: <i>Hejt to określenie używane na agresywne, obraźliwe lub poniżające wypowiedzi kierowane do innych osób, zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w internecie. Może przybierać różne formy, takie jak zniestawienie, groźby, mowa nienawiści czy nękanie.</i> https://swietochlowice.policja.gov.pl/k25/informacje/wiadomosci/407327,Czym-jest-hejt.html Hejt również nie ma swojej definicji w polskim prawie jednak istnieją przepisy prawne, pod	
--	--	--

	które może podpadać: Kodeks cywilny (art. 23–24 KC): naruszenie dóbr osobistych (np. godności, dobrego imienia). Osoba poszkodowana może żądać: • zaniechania naruszeń, • przeprosin, • odszkodowania lub zadośćuczynienia. Kodeks karny: w skrajnych przypadkach hejt może być zniesławieniem (art. 212 KK) lub zniewagą (art. 216 KK), ale to wymaga udowodnienia, że komentarze godzą w честь lub dobre imię. Podkreśl, że z powodu wszechobecności hejtu i mowy nienawiści często traktujemy je jako „żarty”, lub „nieprzyjemne, ale uprawnione komentarze”, jednak w rzeczywistości możemy zostać pociągnięci nawet do odpowiedzialności karnej za wypowiedanie lub pisanie określonych sformułowań – Gdyby zamiast wyzwiska „brązowooki” w szkolnej klasie zaczęły padać wyzwiska odnoszące się do koloru skóry lub narodowości, to nauczyciel posiadałby formalny obowiązek powiadomienia dyrektora szkoły, a następnie policji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Powyższe definicje nie są zatem jedynie ciekawostką, ale realnym narzędziem ochrony prawnej dla osób, których może dotknąć hejt lub mowa nienawiści.	
20 min	Drzewo mowy nienawiści Wyjaśnij, że mowa nienawiści jest uznawana za przestępstwo także ze względu na kontekst historyczny – pogromy, ludobójstwa, a także holokaust były najczęściej poprzedzane właśnie określonym sposobem mówienia o danej grupie. Stąd też często mówi się również o „języku nienawiści”, „propagandzie”, czy dehumanizacji w języku. Mogły być to plotki	Uwaga: W pliku <i>Mowa nienawiści case’y do pracy</i> znajdziesz dwie rekomendowane historie. Jeśli uznasz je za nieodpowiednie dla Twojej

	i kłamstwa rozsiewane w lokalnej społeczności o rzekomych przestępstwach danej grupy, jej dehumanizacja (używanie języka i określeń upodabniających drugiego człowieka do zwierzęcia lub przedmiotu pozbawionego jakichkolwiek uczuć, afektów i emocji) w mediach lub nawet rozbudowana, państwowa propaganda. Narysuj i pokaż uczestnikom „drzewo mowy nienawiści” i wyjaśnij, że w grupach mają zastanowić się nad: • przyczynami mowy nienawiści w sieci (korzenie drzewa) • skutkami tego zjawiska (gałęzie drzewa) • formami (pień drzewa) Wyjaśnij jak uzupełniać „drzewo”. Każdy element może być położony wyżej lub niżej lub prowadzić do innego elementu – np. jeden skutek może prowadzić do kolejnego, a jedna przyczyna wywodzić się z innej. Np. jakaś krzywdząca opinia może być wynikiem stereotypu, a stereotyp może być wynikiem braku wiedzy w danym obszarze. Tak samo formami mowy nienawiści mogą być internetowe komentarze, klasowe wyzwiska lub informacje podawane w tradycyjnych mediach. Po zapoznaniu się ze schematem drzewa, rozdaj grupom kartki z dwoma case’ami [plik <i>Mowa nienawiści Case’y do pracy</i>] prezentującymi dwie konkretne sytuacje związane z użyciem mowy nienawiści i poproś o ich uzupełnienie schematu drzewa w oparciu o dany case. Jedna grupa analizuje jeden case*. Daj podgrupom około 15 minut na uzupełnienie drzewek. Następnie poproś zespoły o przedstawienie wyników lub o rozmieszczenie drzewek w sali, by można je było obejrzeć. Zapoznajcie się z pracami i postaraj się docenić każdą pracę znajdując jej ciekawe elementy. Zwróć uwagę czy wśród korzeni i gałęzi pojawiają się takie rzeczy jak: Korzenie:	grupy, to w pliku <i>Historie związane z mową nienawiści</i> umieściliśmy propozycje dodatkowych tematów, do których możesz stworzyć własne materiały do pracy dla młodzieży - poprzez ich częściową anonimizację.
--	---	---

- Gratyfikacja finansowa (ktoś może prowadzić konto szerzące mowę nienawiści tylko po to, aby zarabiać na reklamach lub późniejsze sprzedaży konta z dużą ilością subskrybentów) - https://nowymarketing.pl/transparentnosc-czy-manipulacja-opcja-about-this-account-na-x-odkrywa-zagraniczne-wplywy-kont-maga/?utm_source=chatgpt.com ;
<https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2025-11-16/king-of-slop-how-anti-migrant-ai-content-made-one-sri-lankan-influencer-rich>
- Anonimowość internetowa napędzająca efekt „rozhamowania”
<https://jedynka.polskieradio.pl/artukul/3538935,Internetowe-awantury-Jak-si%C4%99-nie-da%C4%87-wkr%C4%99ci%C4%87-w-k%C5%82%C3%B3tni%C4%99>
- Algorytmiczna amplifikacja (algorytmy mogą dodatkowo podbijać treści z mową nienawiści, gdyż będą one generowały większe zasięgi) -
https://viterbischool.usc.edu/news/2025/02/a-platform-problem-hate-speech-and-bots-still-thriving-on-x/?utm_source=chatgpt.com
- Uprzedzenia, stereotypy i lęk przed innością
- Polityczne i medialne podsycanie emocji

Gałęzie:

- Mowa nienawiści może prowadzić do przestępstw z nienawiści -
<https://mragowo.policja.gov.pl/o11/aktualnosci/82568,Czym-jest-mowa-nienawisci.html>
- Depresja, samookaleczenia próby samobójcze - <https://pap-mediroom.pl/polityka-i-spoleczenstwo/cyberprzemoc-w-szkolach-doprowadza-do-depresji-samookaleczen-samobojstw>
- Przestępstw i zbrodni z nienawiści, ludobójstwa -
<https://www.youtube.com/watch?v=YxGBuBA5qfc>
- Ogólnego zaniku norm społecznych i większej akceptacji i przyzwolenia

	społecznego na przemoc - https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/MOWA_NIENAWISCI_MOWA_POGAR_DY_INTERNET.pdf.	
5 min	Na koniec zapytaj uczestników czy słyszeli o sprawie Dominika z Bieżunia? A o Wykorzystywaniu Facebooka do szerzenia nienawiści przeciwko muzułmańskiej mniejszości Rohingya? Poczekać na odpowiedź. Przeczytaj opis spraw i wytłumacz, że case'y nad którymi pracowali dotyczyły właśnie tych spraw [możesz też rozdać kartki z dokumentu <i>Historie związane z mową nienawiści</i> do przeczytania]. Podkreśl, że mowa nienawiści i hejt mogą doprowadzić do śmierci osób jej doświadczających oraz do coraz poważniejszych przestępstw z nienawiści. Co równie ważne, część badań wskazuje, że te negatywne efekty w postaci zaniku norm społecznych nie będą też ograniczone tylko do wybranej grupy mniejszościowej, ale mogą „rozlewać” się na całe społeczeństwo, a w szczególności na postrzeganie świata przez osoby młode: Możesz po krótkce zreferować poniższe wyniki badań: <i>Celem przedstawionych badań była również odpowiedź na pytanie, czy obecność mowy nienawiści powoduje ogólny zanik norm społecznych. Chcieliśmy sprawdzić, w jakim stopniu ekspozycja na mowę nienawiści może prowadzić do zmiany postrzegania różnych nienormatywnych zachowań – w mniejszym lub większym stopniu szkodzących pozostałym członkom społeczeństwa. W przeprowadzonych badaniach uczestnicy zapoznawali się ze spreparowaną sytuacją, w której pewien taksówkarz dopuszcza się szeregu wątpliwych moralnie zachowań wobec swojego konkurenta – np. uniemożliwia mu wyjazd z parkingu, oblewa jego taksówkę śmierdzącą substancją lub uszkodza przewody hamulcowe. Osoby uczestniczące w sondażu poproszono o ocenę, na ile każde z tych zachowań wydaje im się dopuszczalne (sądy o charakterze moralnym), na ile każde z tych</i>	

zachowań spotkałoby się z poparciem reszty Polaków (przekonania dotyczące norm społecznych) oraz jak pyтана osoba sama zachowałaby się w przedstawionej sytuacji (intencje behawioralne). Uzyskane wyniki ujawniły, że częsty kontakt z mową nienawiści sprzyja bardziej pozytywnym ocenom zachowań łamiących normy społeczne (patrz rycina 33). Warto jednak zwrócić uwagę na istotną różnicę pomiędzy badaniem na próbie dorosłych a badaniem na próbie młodzieży. W przypadku dorosłych osoby często spotykające się Konsekwencje kontaktu z mową nienawiści 130 z mową nienawiści charakteryzowały się jedynie silniejszym przekonaniem, że zachowania podobne do prezentowanych przez taksówkarza spotkałyby się z poparciem reszty Polaków. W przypadku młodzieży osoby często spotykające się z mową nienawiści również w większym stopniu uznawały przedstawione zachowania za społecznie akceptowalne, ale dodatkowo – za dopuszczalne oraz warte naśladowania. Wyniki te zdają się sugerować, że kontakt z mową nienawiści może mieć podobne działanie do opisanego przez kryminologów¹⁸⁶ efektu „rozbitej szyby”: obserwowanie przejawów łamania norm społecznych sprawia, że członkowie społeczeństwa sami stają się mniej skłonni ich przestrzegać. Możliwe, że obserwowanie mowy nienawiści – która jest złamaniem pewnej normy społecznej – sprawia, że osoby na nią narażone stają się mniej skłonne przestrzegać również innych norm. Efekty mowy nienawiści wydają się więc w tym przypadku dotyczyć nie tylko grup mniejszościowych, ale również całego społeczeństwa. (https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/MOWA_NIENAWISCI_MOWA_POGARDY_INT_ERNET.pdf)

Podkreśl, że choć mowa nienawiści i hejt stały się czymś powszechnym w dzisiejszych czasach, a w szczególności w internecie, to mamy ogromną ilość dowodów na to, że są one niezwykle szkodliwe. Szkodliwe dla swoich ofiar, ale także całości społeczeństwa (nawet gdy mamy wrażenie, że nas „nie dotyczą” i „nie dotyczą”, to widzimy ich coraz więcej i rośnie nasza ekspozycja na nie).

Zachęć uczniów do zgłaszania, raportowania i kasowania mowy nienawiści i hejterskich

	komentarzy, które widzą na portalach internetowych. Nawet jeśli mamy bowiem poczucie, że nie mają one na nas wpływu, to powyższe przykłady i badania pokazują, że mogą mieć one gigantyczny wpływ na naszych młodszych kolegów i innych ludzi w naszej szkole.	
--	---	--